

Rapport

VERKIEZINGSONDERZOEK

**Onderzoek over politiek en bestuur onder ambtenaren
en niet-ambtenaren**

28 februari 2017

COLOFON

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2017/037

Datum

Februari 2017

Opdrachtgever

Binnenlands Bestuur

Auteur

Michael Brandt
Peter Kanne
Marijne Beijen

Publicatie

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron (I&O Research) en de opdrachtgever (Binnenlands Bestuur) duidelijk worden vermeld.

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	5
1.1 Aanleiding van het onderzoek	5
1.2 Verantwoording	5
1.3 I&O Research	5
2. Belangrijkste uitkomsten	7
3. Stemgedrag ambtenaren en niet-ambtenaren	10
4. Democratie	12
4.1 Nederlanders redelijk tevreden over de democratie	12
4.2 Derde Nederlanders vindt aanpassingen politieke stelsel nodig	13
4.3 Kiesdrempel	14
4.4 Afschaffen Eerste Kamer	14
4.5 Gekozen burgemeester	15
4.6 Referenda	15
4.7 Burgerinitiatief	18
4.8 Besturen door middel van loting	19
5. Bestuur	24
5.1 Grotere gemeenten?	24
5.2 Belastingen	25
5.3 Milieuzones	29
5.4 Sociale huur- en koopwoningen	29
5.5 Wiet telen en verkopen	30
5.6 Basisinkomen	30
5.7 Opvang van asielzoekers	31
5.8 Provincies samenvoegen of opheffen	31
6. Oordeel over politici	34

1

HOOFDSTUK

Inleiding

1. Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

Binnenlands Bestuur is hét vakblad voor binnenlandse bestuurders en ambtenaren bij gemeenten, provincies, waterschappen en rijksoverheid. Binnenlands Bestuur en I&O Research zijn een samenwerking aangegaan: in tien metingen wordt onderzocht hoe burgers staan tegenover zaken die te maken hebben met thema's die voor bestuurders en ambtenaren relevant zijn of kunnen worden. Dit is de tiende meting. Dit onderzoek gaat over de aanstaande verkiezingen en de manier waarop het bestuur en de democratie in Nederland is ingericht.

1.2 Verantwoording

I&O Research voerde van vrijdag 10 februari tot en met dinsdag 14 februari 2017 een online onderzoek uit onder *burgers* en *ambtenaren*. De deelnemers zijn geselecteerd en benaderd uit het I&O Research Panel. In totaal werkten 4.164 mee aan het onderzoek: 1.359 ambtenaren en 2.805 mensen die geen ambtenaar zijn. De ambtenaren die meewerkten aan het onderzoek zijn voornamelijk werkzaam bij gemeenten, het Rijk, in de zorg of in het onderwijs.

Om te bepalen of er sprake is van een werkelijk verschil, wordt er een significantie marge aangehouden. Voor vergelijkingen tussen ambtenaren en 'overige werkenden' wordt er een marge van 3 procent aangehouden. In dat geval spreken we van een significant verschil.

Op het databestand van ambtenaren zijn geen wegingen toegepast. De steekproef geeft naar onze mening een goede afspiegeling van ambtenaren. Naast leeftijd en geslacht is er bijvoorbeeld sprake van een goede verdeling van ambtenaren naar gemeentegrootte. Op het databestand van burgers is er wel een weging naar geslacht, leeftijd en provinciegrootte toegepast, op basis van gegevens uit de kennisbank Openbaar Bestuur van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

1.3 I&O Research

I&O Research is een maatschappelijk betrokken bureau voor beleids- en marktonderzoek. Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. I&O Research is de laatste jaren gegroeid tot het achtste marktonderzoekbureau van Nederland. In de publieke sector behoort I&O Research tot de top drie. Wij werken voor overheid, non-profit en profit-organisaties. I&O Research heeft vestigingen in Enschede en Amsterdam.

I&O Research is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. I&O Research is ISO 9001 en ISO 20252 gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 26362 gecertificeerd. Dit is de norm voor online Access Panels.

2

HOOFDSTUK

Belangrijkste uitkomsten

2. Belangrijkste uitkomsten

Dit onderzoek voor Binnenlands Bestuur kent drie deelvragen:

- Wijkt het voorgenomen stemgedrag van ambtenaren op 15 maart af van andere kiezers?
- Hoe tevreden zijn Nederlanders en in het bijzonder ambtenaren over de democratie? En welke alternatieven zien zij zitten?
- Welke bestuurlijke veranderingen hebben draagvlak? En hoe is het gesteld met de verhouding Rijk / gemeenten?

Stemgedrag genivelleerd

Ambtenaren lijken op 15 maart vooral D66, GroenLinks en VVD te gaan stemmen. Gevolgd door CDA, PVV en PvdA. Het stemgedrag onder ambtenaren lijkt half februari net zo genivelleerd als onder de gemiddelde kiezers.

Ambtenaren kiezen iets minder vaak voor VVD dan niet-ambtenaren. Opvallend is dat *Rijksambtenaren* vaker aangeven op de PVV te willen stemmen (12%) dan gemeenteambtenaren (7%).

De PvdA levert in vergelijking met 2012 fors in. Toen stemden circa drie op de tien ambtenaren op de PvdA, nu overweegt 8 procent van de ambtenaren dat te doen.

Een derde vindt democratische vernieuwing nodig

Gemiddeld geven Nederlanders het functioneren van de democratie een 6,5. Zes op de tien beoordelen de democratie als ruim voldoende tot uitmuntend. Een op de vijf geeft een onvoldoende.

Ambtenaren zijn iets tevredener, met name dankzij de gemeenteambtenaren (69% geeft een 7, 8 of 9).

Ruim een op de drie (36%) Nederlanders vindt dat ons politieke stelsel aangepast zou moeten worden. Een kwart vindt aanvullingen op het huidige stelsel nodig, 13 procent zou het hele stelsel op de schop willen nemen. Iets meer dan de helft (52%) vindt aanpassingen helemaal niet nodig. Ambtenaren vinden nog iets vaker (58%) dan gemiddeld dat het politieke stelsel *niet* aangepast hoeft te worden.

Populaire democratische aanvullingen

In het onderzoek is een aantal vormen van democratische vernieuwingen – zowel landelijk als lokaal – voorgelegd aan de respondenten. De meeste steun is er voor het burgerinitiatief (73%), gemeentelijke referenda (70%; over het landelijke referendum bestaat grote verdeeldheid), het invoeren van een kiesdrempel van 5 procent om het aantal partijen in de Tweede Kamer te verminderen (59%) en de gekozen burgemeester (46%).

Loting

Over besturen door middel van *loting*, zoals David van Reybrouck beschrijft in zijn boek *Tegen Verkiezingen* en waarmee geëxperimenteerd wordt in de stad Groningen, is vooralsnog slechts 12 procent van de kiezers enthousiast. Dit kan verklaard worden doordat 85 procent van de Nederlanders hier niet mee bekend is. Degenen die wel bekend zijn met het idee zijn enthousiaster: 28 procent vindt het een goed idee. Zelfs onder gemeenteambtenaren kent maar 29 procent dit fenomeen. Desalniettemin ziet – na een beschrijving van het principe – slechts 5 procent het als *een goed alternatief voor de huidige democratie met verkiezingen*. Een kwart denkt dat loting een aanvulling kan zijn op de huidige democratie met verkiezingen, maar geen alternatief.

Afschaffen Eerste Kamer

Slechts een minderheid (17%) is voorstander van het afschaffen van de Eerste Kamer. Een ruime meerderheid (58%) wil de *Chambre de reflection* graag behouden. Van de ambtenaren wil zelfs twee derde niet van de Senaat af.

Bestuurlijke veranderingen

Grotere gemeenten?

Onder de Nederlandse bevolking is er niet veel steun voor het streven naar grotere gemeenten. Slechts een op de vijf kiezers wil dat. Ambtenaren zijn hier vaker voorstander van (26%) dan niet-ambtenaren (15% en 19%). Vooral gemeentelijke ambtenaren, die het aangaat, willen graag grotere gemeenten: 38 procent.

Een ruime meerderheid (71%) van de kiezers denkt dat *inwoners in kleinere gemeenten meer betrokken zijn bij de gemeentelijke politiek*. Gemeentelijke ambtenaren zijn het minder vaak eens met deze stelling dan Rijksambtenaren.

Van twaalf provincies naar vier landsdelen?

Over het algemeen is er niet veel steun voor het idee de huidige twaalf provincies samen te voegen tot vier landsdelen. Ambtenaren delen de mening wel iets vaker dan niet-ambtenaren (17% tegenover 12%). De gemeentelijke ambtenaren springen er ook hier weer uit: van deze groep vindt 23 procent dat de twaalf provincies samengevoegd moeten worden tot vier landsdelen, tegenover 15 procent van de Rijksambtenaren, 12 procent van de ambtenaren in de zorg en 11 procent van de ambtenaren in het onderwijs.

Verschuiving belastingheffing van Rijk naar gemeenten

Een derde (33%) van de ambtenarij vindt het een goed idee om gemeenten meer belastingen te laten heffen en de Rijksbelastingen evenredig te verlagen. Van de gemeentelijke ambtenaren wil 46 procent graag dat de gemeenten meer belastingen gaan innen; Rijksambtenaren zijn minder enthousiast: nog geen kwart vindt het een goed voorstel.

Meer dan de helft van de ambtenaren vindt het beter dat het Rijk de belastingen heft. 58 procent van de Rijksambtenaren is het eens met de uitspraak. Vier op de tien ambtenaren vinden het terecht dat gemeenten, gezien hun extra taken, meer mogelijkheden krijgen om lokale belastingen te heffen. Met name gemeentelijke ambtenaren vinden dit vaak (53%).

Nog lang niet alle burgers (38%) en ambtenaren (43%) zijn ervan overtuigd dat de lokale stem bij de gemeenteraadsverkiezingen meer betekenis krijgt als gemeenten meer belasting mogen heffen. Gemeenteambtenaren (49%) zijn hier het meest van overtuigd.

3

HOOFDSTUK

Stemgedrag ambtenaren en niet-ambtenaren

3. Stemgedrag ambtenaren en niet-ambtenaren

Voor heel Nederland zagen we half februari dat VVD (11%) en PVV (10%) aan kop gingen, gevolgd door D66 en GroenLinks (beide 9%). CDA en PvdA volgden met elk 7 procent.

Het stemgedrag van ambtenaren wijkt niet sterk af van dat van gemiddeld Nederland. Ambtenaren kiezen het vaakst voor D66 en GroenLinks (beide 11%) en VVD (10%). Ambtenaren kiezen minder vaak voor VVD dan niet-ambtenaren. Voor GroenLinks en D66 zijn de verschillen met de overige ondervraagden niet significant. *Rijksambtenaren* geven vaker aan op de PVV te zullen stemmen (12%) dan *gemeenteambtenaren* (7%) of ambtenaren in de zorg of het onderwijs (5%). Gemeenteambtenaren vertonen op hun beurt weer een lichte voorkeur voor het CDA, terwijl de ambtenaren in de zorg en het onderwijs een relatief sterke voorkeur vertonen voor D66 en GroenLinks.

In vergelijking met 2012 – toen de PvdA het over de hele linie veel beter deed – zakt deze partij ook bij de ambtenaren weg. Uit een peiling van Binnenlands Bestuur¹ bleek dat drie op de tien ambtenaren in 2012 op de PvdA stemden (nu overweegt 8% van de ambtenaren dat te doen), gevolgd door de VVD (18%) en D66 (15%). In 2017 is de partijvoorkeur veel meer genivelleerd bij de ambtenaren, wat in overeenstemming is met de landelijke trend.

Tabel 3.1

Zetelpeiling (14 februari) en onderverdeling naar werkzaamheid.²

Stel dat u op 15 maart gaat stemmen, op welke partij zou u dan stemmen?

TK	PEILING		WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR			
	Sept 2012	14 feb 2017		Ambtenaar	Niet-ambtenaar	Niet-werkenden	Gemeente	Rijksoverheid	Overig
	Zetels	Zetels	%	%	%	%	%	%	%
VVD	41	24	11	10	16	9	10	12	9
PvdA	38	14	7	8	5	7	10	8	6
PVV	15	20	10	8	11	10	7	12	5
SP	15	11	6	6	5	7	5	5	6
CDA	13	16	7	9	5	10	13	8	7
D66	12	20	9	11	10	9	11	9	13
ChristenUnie	5	8	5	4	5	4	4	2	5
GroenLinks	4	19	9	11	7	11	11	7	13
SGP	3	4	2	3	2	2	1	4	4
PvdD	2	5	3	2	2	3	2	2	3
50 Plus	2	7	4	4	2	6	4	4	5
DENK	-	1	1	0	0	0		0	
Piratenpartij	-	1	0	1	1	0	0	1	1
Forum vr Dem.	-	0	0	1	1	0	0	1	1
Weet ik niet			22	19	23	17	18	20	19

¹ 29 procent. Deze peiling is uitgevoerd in 2014 wat de resultaten minder betrouwbaar maakt. Waarschijnlijk scoorde de PvdA in 2012 nog hoger dan 29%.

² De zetelverdeling komt niet helemaal overeen met de percentages omdat deze is gebaseerd op degenen die zeker gaan stemmen.

4

HOOFDSTUK

Democratie

4. Democratie

4.1 Nederlanders redelijk tevreden over de democratie

Nederlanders zijn over het algemeen redelijk tevreden over de manier waarop de democratie functioneert. Gemiddeld geeft men het functioneren van de democratie een 6,5. Zes op de tien beoordelen de democratie als ruim voldoende tot uitmuntend. Een op de vijf geeft een onvoldoende. Bij ambtenaren ligt de tevredenheid iets hoger, met name dankzij de gemeenteambtenaren (69% geeft een 7, 8 of 9) en ambtenaren in o.a. de zorg en het onderwijs (67%). De Rijksambtenaren liggen meer in lijn met de landelijke trend.

Wanneer deze cijfers afgezet worden tegen partijvoorkeur blijkt dat de hoogste cijfers worden gegeven door VVD-, PvdA- en D66-stemmers. Zij beoordelen deze gemiddeld met een 7,4. PVV-stemmers blijken negatiever te zijn over de democratie in Nederland en beoordelen deze gemiddeld met een 4,7. Van de niet-werkzamen geeft 28 procent de democratie een onvoldoende.

Tabel 4.1

Tevredenheid over de democratie in Nederland

Hoe tevreden bent u met de manier waarop de democratie werkt in Nederland? (schaal 1-10)

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	%
Onvoldoende (1-5)	22	17	22	28	12	21
Voldoende (6)	18	17	17	21	19	17
Ruim voldoende (7-8)	51	57	51	46	59	53
Uitmuntend (9)	8	10	10	5	10	9
Gemiddeld rapportcijfer	6,5	6,8	6,5	6,2	6,9	6,5

6,5

gemiddeld rapportcijfer over de democratie in Nederland

4.2 Derde Nederlanders vindt aanpassingen politieke stelsel nodig

Iets meer dan de helft (52%) van alle kiezers vindt het niet nodig ons politieke stelsel aan te passen. Ruim een op de drie (36%) vindt dat er wel iets moet veranderen. Een kwart wil aanpassingen en aanvullingen op het huidige stelsel, 13 procent zou het hele stelsel op de schop willen nemen. Bijna zes op de tien (58%) ambtenaren vinden dat het politieke stelsel niet aangepast hoeft te worden. Onder Rijksambtenaren leeft het sentiment om het stelsel volledig te herzien het meest (14%), het minst onder ambtenaren in het onderwijs (8%). Vooral lager opgeleiden vinden dat het stelsel volledig op de schop moet. Hoogopgeleiden vinden vaker dat er geen aanpassingen nodig zijn.

Ruim twee derde van degenen die voornemens zijn om VVD, PvdA of CDA te stemmen vinden dat het niet aangepast hoeft te worden. Dit geldt in mindere mate ook voor D66- en GroenLinks-stemmers, met ongeveer twee derde. De noodzaak om het politieke stelsel volledig op de schop te gooien leeft het meeste bij PVV-stemmers (39%) en daarna bij 50 Plus (21%).

Tabel 4.2

Wens tot aanpassing politieke stelsel naar werkzaamheid

Vindt u dat ons politieke stelsel, met onder andere eens in de vier jaar Tweede Kamerverkiezingen en gemeenteraadsverkiezingen, moet worden aangepast?

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	
Nee , ons politieke stelsel hoeft niet te worden aangepast	52	58	50	47	57	57
Ja , het stelsel moet worden aangevuld met andere democratische vormen	23	23	22	26	25	22
Ja , het stelsel moet volledig op de schop	13	11	15	13	12	14
Weet ik niet	12	8	13	13	7	7

4.3 Kiesdrempel

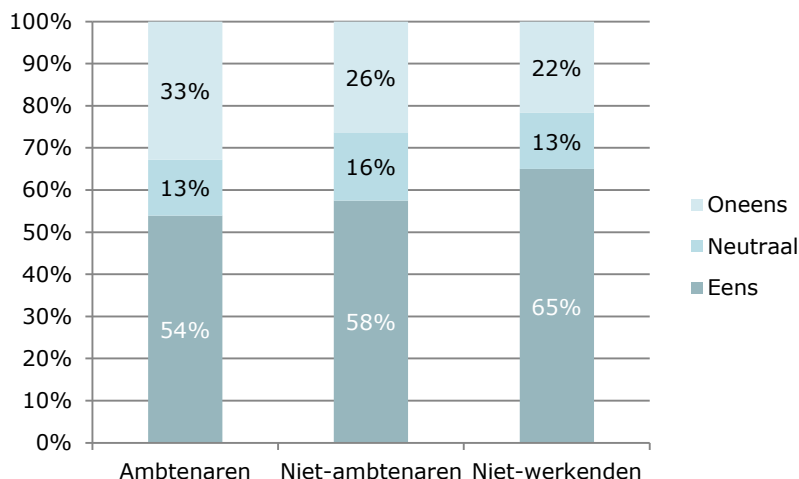
85%

van de ambtenaren vindt dat het aantal politieke partijen dat meedoet aan de Tweede Kamerverkiezingen zorgt voor te veel versnippering. Onder de niet-ambtenaren is dit 80 procent.

Invoering van een kiesdrempel

59 procent van alle respondenten vindt dat er een kiesdrempel van 5 procent moet worden ingevoerd, wat betekent dat een partij pas met 8 zetels de Tweede Kamer in komt. Onder ambtenaren ligt dit percentage iets lager op 54 procent. Ambtenaren in de zorg en het onderwijs delen de mening dat er een kiesdrempel moet komen minder met respectievelijk 46 en 43 procent eens-stemmers.

Stelling: Er moet een kiesdrempel van 5 procent worden ingevoerd

4.4 Afschaffen Eerste Kamer

Net als in 2015 toen we deze vraag ook voorlegden is maar een minderheid (17%) voorstander van het afschaffen van de Eerste Kamer. Een ruime meerderheid (58%) wil de *Chambre de reflection* graag behouden. Van de ambtenaren wil zelfs twee derde niet van de Senaat af.

Tabel 4.3

De Eerste Kamer moet worden afgeschaft.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	%
Eens	17	16	17	20	17	17
Neutraal	14	12	13	16	14	11
Oneens	58	66	56	53	63	65
Weet niet	11	7	14	11	6	7

4.5 Gekozen burgemeester

De respondenten kregen deze informatie over de gekozen burgemeester:

Op dit moment is het zo dat de gemeenteraad van elke gemeente de burgemeester kiest, waarna de regering hem of haar benoemt.

Er is veel steun onder de burgers voor een gekozen burgemeester, behalve bij gemeenteambtenaren. De helft van de gemeenteambtenaren is het niet eens met de stelling dat de burgemeester rechtstreeks moet worden gekozen. Bij rijksambtenaren, niet-ambtenaren en niet-werkzamen is de helft het juist wel eens met deze stelling.

Tabel 4.4

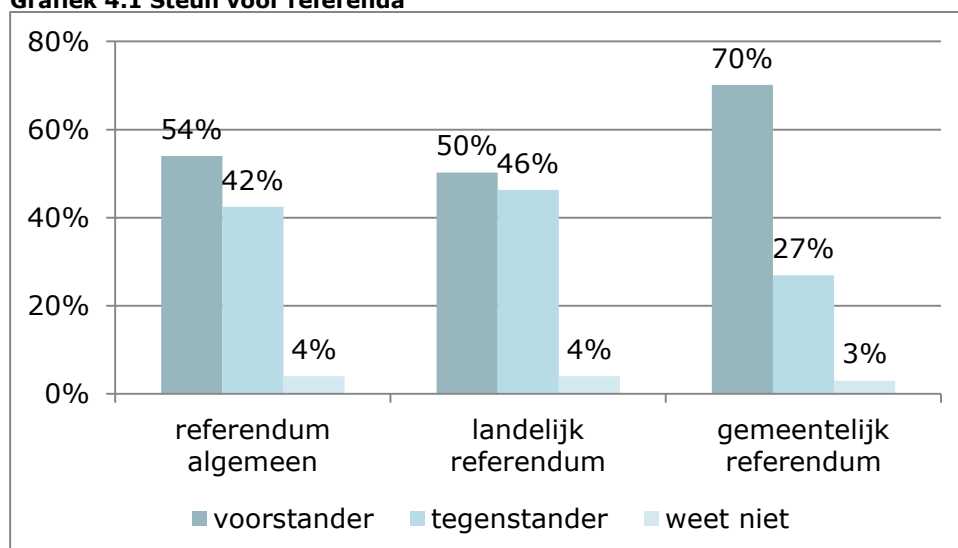
Stelling: De burgemeester moet rechtstreeks door de burgers worden gekozen.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	%
Eens	46	39	48	52	30	49
Neutraal	23	23	24	22	22	23
Oneens	28	37	24	23	47	27
Weet niet	3	1	3	3	1	1

4.6 Referenda

Op de vraag of kiezers 'in het algemeen' voor referenda zijn blijkt dat daar grote verdeeldheid over is. Ruim de helft (54%) is voorstander, 42% tegenstander. Als het gaat om een *landelijk* referendum neemt de weerstand toe (50% is nog voor, 46% is tegen). Voor gemeentelijke referenda is veel meer steun (70%).

Grafiek 4.1 Steun voor referenda

Ambtenaren blijken terughoudender te zijn over referenda dan niet-ambtenaren. Ambtenaren zijn significant vaker tegenstander van referenda, behalve als het over referenda in de gemeentelijke politiek gaat. Waar niet-ambtenaren en niet-werkzamen per saldo nipt voorstander van referenda zijn, zijn ambtenaren nipt tegenstander.

Voor gemeentelijke referenda blijkt ook bij ambtenaren veel steun te bestaan (gemiddeld 70% van alle kiezers is voorstander, onder ambtenaren 68%). Gemeenteambtenaren – die met de referenda te maken krijgen of ze zelfs moeten organiseren – zijn het minst enthousiast: 41 procent is tegen, tegen 22 procent onder Rijksambtenaren. Dit geldt ook voor referenda in het algemeen en bij landelijke referenda, maar het effect is opvallend genoeg het grootst als het gaat om referenda in de gemeentelijke politiek.

Tabel 4.5

Steun voor referenda naar werkzaamheid

In hoeverre bent u voor- of tegenstander van het inzetten van het referendum om kiezers mee te laten beslissen over politieke onderwerpen...

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-ambtenaar	Niet-werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
		%	%	%	%	%
...IN HET ALGEMEEN?						
Voorstander	54	48	58	56	41	56
Tegenstander	42	50	38	40	56	42
Weet ik niet	4	3	4	4	2	2
...IN DE LANDELIJKE POLITIEK?						
Voorstander	50	44	54	52	39	53
Tegenstander	46	53	42	44	58	45
Weet ik niet	3	2	4	4	3	2
...IN DE GEMEENTELIJKE POLITIEK?						
Voorstander	70	68	73	70	59	76
Tegenstander	27	31	24	26	41	22
Weet ik niet	3	2	3	4	1	2

Opleiding en partijvoorkeur

Naarmate het opleidingsniveau van kiezers daalt, neemt het enthousiasme voor referenda toe.

PVV-stemmers zijn veruit de grootste voorstanders van referenda, ongeacht gemeentelijk of landelijk. Ruim twee derde van hen is sterk voorstander en slechts 4 procent sterk tegenstander. Daarna volgen 50 Plus- en SP-stemmers met ongeveer een derde sterk voorstander van landelijke referenda, oplopend tot de helft voor gemeentelijke referenda. Aan de andere kant zien we weinig steun voor landelijke referenda (en referenda in het algemeen) bij kiezers die voornemens zijn te stemmen op de VVD, PvdA, CDA, D66, Christen Unie of GroenLinks. Zij vertonen weinig steun met nog geen 10 procent sterke aanhangers en ruim een derde tot de helft sterke tegenstanders. Deze tegenstand zwakt iets af als het gaat om gemeentelijke politiek en zie je de respondenten vaker een middenpositie nemen.

Tabel 4.8

Stellingen over referenda, naar werkzaamheid

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	%
Een referendum is een goede aanvulling op de huidige democratie						
Eens	47	43	50	47	37	50
Neutraal	17	17	18	18	17	16
Oneens	34	40	30	31	45	33
Weet niet	2	1	3	3	0	1
Er moet een landelijk referendum komen over de vraag of Nederland lid moet blijven van de Europese Unie						
Eens	28	22	30	31	19	31
Neutraal	12	10	12	14	10	10
Oneens	58	67	55	51	71	59
Weet niet	2	1	3	4	1	1

4.7 Burgerinitiatief

De respondenten kregen deze informatie over het burgerinitiatief:

Burgers kunnen ook zelf een onderwerp op de agenda van de gemeenteraad en de Tweede Kamer zetten. Dat kan met het burgerinitiatief. Een burgerinitiatief is een nieuw voorstel dat is uitgewerkt door burgers en wordt voorgelegd aan de gemeenteraad en/of Tweede Kamer om er een standpunt over in te nemen.

Het blijkt dat 83 procent van de kiezers bekend is met het burgerinitiatief. Driekwart noemt het principe van het burgerinitiatief 'goed'. Ambtenaren en niet-ambtenaren verschillen hierover niet sterk van mening. Ruim de helft (57%) vindt een *burgerinitiatief een goede aanvulling op de huidige democratie* en 43 procent is van mening dat *een volgend kabinet moet meer burgerinitiatieven stimuleren*. Ambtenaren vinden dat iets minder vaak dan burgers.

Dat een burgerinitiatief ondemocratisch zou zijn omdat ze een kleine groep burgers te veel invloed geven, wordt gedeeld door een minderheid: 23 procent.

Tabel 4.9

Wat vindt u van het principe van het burgerinitiatief?

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	%
Goed	73	74	73	71	72	75
Niet goed	14	17	14	12	20	16
Weet ik niet/geen mening	13	9	12	16	8	10

Tabel 4.10

Stelling: Een volgend kabinet moet meer burgerinitiatieven stimuleren.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	%
Eens	43	40	43	46	40	43
Neutraal	33	34	33	32	34	34
Oneens	17	22	17	13	23	19
Weet niet	7	4	8	9	3	4

Tabel 4.11

Stelling: Een burgerinitiatief is een goede aanvulling op de huidige democratie.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	%
Eens	57	57	56	58	57	57
Neutraal	23	23	22	23	22	25
Oneens	14	17	14	10	19	13
Weet niet	7	4	8	9	2	4

Tabel 4.12

Stelling: Burgerinitiatieven zijn ondemocratisch, ze geven een kleine groep burgers te veel invloed.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	%
Eens	23	25	23	21	28	21
Neutraal	31	31	32	30	31	31
Oneens	37	39	35	36	38	40
Weet niet	9	6	10	12	3	7

4.8 Besturen door middel van loting

De respondenten kregen deze informatie over 'besturen door gelote burgers':

Als alternatief voor een gekozen volksvertegenwoordiging wordt wel eens gesproken over het loten van volksvertegenwoordigers. Bijvoorbeeld als alternatief voor of aanvulling op een gemeenteraad.

In de stad Groningen wordt hier momenteel mee geëxperimenteerd. De gemeenteraad van Groningen stemde in met het oprichten van een zogeheten Coöperatieve Wijkraad waarin elf wijkbewoners zetelen. Zij zijn geselecteerd door loting. Zij worden gesteund door enkele adviserende gemeenteraadsleden en een digitaal panel van nog eens vierhonderd burgers.

Verreweg de meeste ondervraagden hadden nog niet eerder gehoord van besturen door middel van loting (85%). Gemeentebtenaren kennen dit fenomeen duidelijk vaker (29%).

Tabel 4.13

Bekendheid besturen door middel van loting

Heeft u wel eens gehoord van het besturen door middel van loting?

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	%
Ja	15	20	12	14	29	11
Nee	85	80	88	86	71	89

85%

van de ondervraagden heeft niet eerder gehoord van besturen door middel van loting.

Slechts 12 procent van de kiezers is enthousiast over dit idee. Degenen die er eerder van hadden gehoord zijn een stuk positiever: 28 procent van hen vindt dit een goed idee, tegenover 9 procent bij degenen die het idee nog niet kenden.

Tabel 4.14

Mening over besturen door middel van loting

Wat vindt u van het principe van besturen door middel van loting?

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	%
Goed	12	11	13	11	12	9
Niet goed	51	54	50	51	58	55
Weet ik niet/geen mening	37	35	37	38	30	35

Ruim een derde (40%) van alle kiezers vindt besturen door loting *ondemocratisch, omdat het een kleine groep burgers te veel invloed geeft*, een op de zes is het daar niet mee eens. Slechts 5 procent is het eens met de stelling *Loting is een goed alternatief voor de huidige democratie met verkiezingen*. Wel is een derde (26%) het eens met de stelling *Loting kan een aanvulling zijn op de huidige democratie met verkiezingen, maar geen alternatief*. 34 procent is het hier niet mee eens.

Er blijkt respect te zijn voor het vak van bestuurder. Maar liefst driekwart (69%) van alle Nederlanders is het eens met de stelling *Het besturen van een stad of gemeente is een vak. Het is misleidend om te doen alsof iedereen met evenveel gezag over politieke problemen kan praten*. Van de ambtenaren vindt 77 procent dat, maar ook onder niet-ambtenaren (67%) en niet-werkenden (65%) wordt de moeilijkheid van het vak van bestuurder erkend.

Tabel 4.15

Stelling: Loting is een eerlijker selectiesysteem dan een verkiezing.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	%
Eens	7	6	8	7	8	5
Neutraal	15	13	17	16	14	14
Oneens	58	64	54	55	64	61
Weet niet	20	16	21	21	14	20

Tabel 4.16

Stelling: Loting is een goed alternatief voor de huidige democratie met verkiezingen.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	
Eens	5	3	6	4	4	2
Neutraal	13	10	12	16	10	10
Oneens	63	71	61	59	73	70
Weet niet	20	16	21	21	14	18

Tabel 4.17

Stelling: Loting kan een aanvulling zijn op de huidige democratie met verkiezingen, maar geen alternatief.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	
Eens	26	27	26	23	30	24
Neutraal	21	19	20	23	17	19
Oneens	34	36	33	33	38	37
Weet niet	20	18	21	21	15	21

Tabel 4.18

Stelling: Besturen door loting is ondemocratisch, het geeft een kleine groep burgers te veel invloed.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	
Eens	40	42	34	43	45	41
Neutraal	22	21	24	20	20	24
Oneens	16	16	15	16	17	10
Weet niet	23	22	26	21	18	25

Tabel 4.19

Stelling: Het besturen van een stad of gemeente is een vak. Het is misleidend om te doen alsof iedereen met evenveel gezag over politieke problemen kan praten.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	
Eens	69	76	67	65	77	77
Neutraal	12	9	14	14	11	10
Oneens	8	7	7	10	4	6
Weet niet	11	7	12	12	8	7

Tabel 4.20

Stelling: Ik zou zelf zeker meedoen en besturen van mijn gemeente als ik ingeloot werd en ik er een reële vergoeding voor kreeg.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	%
Eens	25	28	27	19	31	27
Neutraal	18	17	19	19	17	21
Oneens	39	38	37	43	35	38
Weet niet	17	16	18	19	17	14

5

HOOFDSTUK

Bestuur

5. Bestuur

5.1 Grotere gemeenten?

Onder de Nederlandse bevolking is er niet veel steun voor het streven naar grotere gemeenten. Slechts een op de vijf kiezers wil dat.

Ambtenaren zijn hier vaker voorstander van (26%) dan niet-ambtenaren (15% en 19%). Vooral gemeentelijke ambtenaren, die het aangaat, willen graag grotere gemeenten: 38 procent is het eens met de stelling dat een volgend kabinet moet streven naar grotere gemeenten (tabel 5.1). Als is een groter deel (46%) hier tegen. Rijksambtenaren zijn het beduidend minder vaak eens met de stelling.

Dat een grotere gemeente efficiënter te besturen is, wordt slechts onderschreven door 20 procent van de kiezers. Ook ambtenaren zijn hier niet erg van overtuigd.

Tabel 5.1

Een volgend kabinet moet streven naar grotere gemeenten (minstens 50.000 inwoners).

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	
Eens	20	26	15	19	38	18
Neutraal	19	16	20	22	14	18
Oneens	55	54	57	52	46	59
Weet niet	6	3	7	8	2	4

Tabel 5.2

Hoe groter de gemeente, hoe efficiënter de gemeente bestuurd kan worden.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	
Eens	20	22	18	20	25	21
Neutraal	21	19	22	22	18	20
Oneens	54	56	55	52	55	57
Weet niet	5	3	6	6	2	3

Een ruime meerderheid (71%) van de kiezers denkt dat *inwoners in kleinere gemeenten meer betrokken zijn bij de gemeentelijke politiek*. Tussen ambtenaren en niet-ambtenaren bestaat hierover eigenlijk nauwelijks verschil van mening over. Gemeentelijke ambtenaren zijn het wel minder vaak eens zijn met deze stelling dan Rijksambtenaren (tabel 5.3).

Tabel 5.3

In kleinere gemeenten zijn inwoners meer betrokken bij de gemeentelijke politiek.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	
Eens	71	68	69	75	61	72
Neutraal	15	16	16	12	20	15
Oneens	8	10	7	6	14	7
Weet niet	7	6	8	7	5	7

5.2 Belastingen

De respondenten kregen deze informatie voorgelegd:

Gemeenten hebben sinds 2015 meer taken (jeugdzorg, ouderenzorg, etc.) en daarvoor krijgen ze van het Rijk ook meer geld. Dit geld wordt nu nog grotendeels via de algemene (Rijks)belastingen geheven. Er wordt door politieke partijen overwogen gemeenten meer belastingen te laten heffen en de Rijksbelastingen (die door de landelijke overheid wordt geheven) te verlagen. Burgers gaan op deze manier niet meer belasting betalen, maar ze betalen meer belasting aan hun gemeente en minder aan het Rijk.

Een derde (33%) van de ambtenarij vindt het een goed idee om gemeenten meer belastingen te laten heffen en de Rijksbelastingen evenredig te verlagen (tabel 5.4). Dit is iets lager bij niet-ambtenaren. Van de gemeentelijke ambtenaren wil 46 procent graag dat de gemeenten meer belastingen gaan innen. Rijksambtenaren zijn veel minder enthousiast: nog geen kwart (23%) vindt het een goed voorstel.

Tabel 5.4

Er wordt door politieke partijen overwogen gemeenten meer belastingen te laten heffen en de Rijksbelastingen (die door de landelijke overheid wordt geheven) te verlagen. Vindt u dit een goed voorstel?

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	
Goed	31	33	28	32	46	23
Niet goed	48	48	49	46	38	55
Weet niet	21	19	23	22	16	22

Onder ambtenaren is de steun voor dit plan ten opzichte van 2015 wel afgenomen (van 51% naar 33%).

Tabel 5.5

Steun voor verschuiving belastingheffing vergeleken met 2015

	AMBTENAREN		BURGERS	
	2015	2017	2015	2017
Heel goed	19%	6%	5%	4%
Goed	32%	27%	29%	26%
Niet zo goed	18%	24%	21%	26%
Slecht	22%	24%	24%	22%
Weet ik niet / geen mening	8%	19%	11%	22%
TOTAAL	100%	100%	100%	100%

Er is sterke verdeeldheid over de stelling *De verschuiving van belastingen van de landelijke overheid naar gemeenten maakt me niets uit, zolang ik netto hetzelfde blijf betalen*. Burgers – en met name niet-werkzamen – zijn het er iets vaker mee eens dan oneens. Bij ambtenaren ligt dat net andersom.

Tabel 5.5

De verschuiving van belastingen van de landelijke overheid naar gemeenten maakt me niets uit, zolang ik netto hetzelfde blijf betalen.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	%
Eens	37	35	38	38	40	32
Neutraal	20	17	18	23	17	19
Oneens	37	43	36	31	38	43
Weet niet	7	5	7	7	5	6

Vier op de tien (43%) ambtenaren vinden het terecht dat gemeenten, gezien hun extra taken, meer mogelijkheden krijgen om lokale belastingen te heffen, tegenover 35 procent van de niet-ambtenaren. Met name gemeentelijke ambtenaren zijn het met deze stelling eens (53%), onder Rijksambtenaren is dat slechts een derde (32%). In augustus 2015 was nog 65% van de ambtenaren het met deze stelling eens.

Tabel 5.6

Gezien de extra taken van de gemeenten is het terecht dat gemeenten meer mogelijkheden krijgen om lokale belastingen te heffen.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	%
Eens	38	43	35	38	53	32
Neutraal	20	16	22	23	15	18
Oneens	35	38	37	31	28	45
Weet niet	6	4	7	8	4	5

Ambtenaren hebben meer vertrouwen dat hun gemeenten goed omgaan met heffen van lokale belastingen (46%) dan niet-ambtenaren (38% en 42%). Vooral gemeentelijke ambtenaren (59%) zeggen vertrouwen te hebben in hun gemeente (tabel 5.7).

Tabel 5.7

Ik vertrouw erop dat mijn gemeente op een goede manier omgaat met het heffen van lokale belastingen.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	
Eens	42	46	38	42	59	38
Neutraal	22	19	23	22	16	18
Oneens	31	31	33	29	22	41
Weet niet	5	4	6	7	3	4

Nog lang niet alle burgers en ambtenaren zijn ervan overtuigd dat de lokale stem bij de gemeenteraadsverkiezingen meer betekenis krijgt als gemeenten meer belasting mogen heffen. Gemeenteambtenaren (49%) zijn hier het meest van overtuigd.

Tabel 5.8

Door gemeenten meer belasting te laten heffen, krijgt mijn stem bij de gemeenteraadsverkiezingen meer betekenis.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	
Eens	38	43	36	34	49	37
Neutraal	23	20	22	26	20	19
Oneens	30	29	32	28	25	36
Weet niet	10	7	10	12	6	8

Meer dan de helft van de ambtenaren vindt het beter dat het Rijk de belastingen heft. Tussen ambtenaren en niet-ambtenaren zit nagenoeg geen verschil van mening. 58 procent van de Rijksambtenaren is het eens met de uitspraak, een duidelijk hoger percentage dan bij gemeentelijke ambtenaren (tabel 5.9).

Tabel 5.9

Het is beter dat het Rijk de belastingen heft, omdat het geld dan eerlijker over de gemeenten kan worden verdeeld.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	
Eens	51	54	52	48	46	58
Neutraal	24	22	24	26	24	22
Oneens	16	19	15	15	26	13
Weet niet	8	5	9	10	3	7

Februari 2017:

Tabel 18

Bent u het eens of oneens met de volgende stellingen over dit voorstel? (% geheel/grotendeels mee eens)

	AMBTENAREN	BURGERS	VERSCHIL A-I
De verschuiving van belastingen maakt me niets uit, zolang ik netto hetzelfde blijf betalen.	52%	58%	-6%
Gezien de extra taken van de gemeenten is het terecht dat gemeenten meer mogelijkheden krijgen om lokale belastingen te heffen.	65%	45%	20%
Ik vertrouw erop dat mijn gemeente op een goede manier omgaat met het heffen van lokale belastingen.	62%	48%	14%
Door gemeenten meer belasting te laten heffen zal de lokale democratie een positieve impuls krijgen.	39%	24%	15%
Het is beter dat het Rijk de belastingen heft. Het Rijk kan bij de verdeling van het belastinggeld rekening houden met de behoeften van verschillende gemeenten.	37%	50%	-13%
Ik vind dat het Rijk beter omgaat met belastinggeld dan mijn gemeente.	15%	26%	-11%

De mening dat het Rijk beter omgaat met belastinggeld dan de gemeente wordt door Rijksambtenaren vaker gedeeld dan door gemeenteambtenaren: 36 procent tegenover 20 procent. Tussen ambtenaren en niet-ambtenaren zijn geen grote verschillen op te merken.

Tabel 5.10

Ik vind dat het Rijk beter omgaat met belastinggeld dan mijn gemeente.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	%
Eens	30	28	32	28	20	36
Neutraal	33	33	33	32	30	31
Oneens	19	24	14	19	39	16
Weet niet	18	14	20	21	10	17

5.3 Milieuzones

De helft van de ambtenaren vindt het een goed plan om milieuzones in te stellen (om vervuilende voertuigen uit het centrum te weren) en vindt dat het plan zou moeten gelden voor hun gemeente. Niet-ambtenaren delen deze mening minder vaak: van de niet-ambtenaren vindt 41 procent de milieuzones een goed plan en daarnaast dat het plan ingevoerd zou moeten worden voor hun gemeente. Laagopgeleiden delen deze mening nog minder vaak (32%) tegen de helft bij hoogopgeleiden (53%). Binnen de ambtenarij zijn de verschillen niet erg groot.

Als we naar stemgedrag kijken zien we dat GroenLinks-stemmers het vaakste milieuzones willen instellen (in hun gemeente): 73 procent van hen vindt dat een goed idee. D66 volgt met 59%. PVV-, 50 Plus-, en VVD-stemmers zijn het vaakste tegen een milieuzone: gemiddeld de helft van hen is hier tegen en (slechts) een derde wil een milieuzone in zijn/haar eigen gemeente.

Tabel 5.11

Sommige gemeenten hebben milieuzones ingesteld om vervuilende voertuigen uit het centrum te weren. Vindt u dat een goed plan?

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	
Ja, zou moeten gelden voor mijn gemeente	45	50	41	46	50	48
Ja, maar niet voor mijn gemeente	11	10	12	11	13	6
Nee	33	31	37	31	30	36
Weet niet	10	9	10	11	8	10

5.4 Sociale huur- en koopwoningen

Een grote meerderheid van de Nederlanders (83%), zowel ambtenaren (81%) als niet-ambtenaren (79%) vindt dat gemeenten verplicht moeten zorgen voor voldoende sociale huur- en koopwoningen (tabel 5.12). Binnen de ambtenarij zijn met name ambtenaren in de zorg (83% eens) en het onderwijs (87%) het overtuigender eens met de stelling.

Tabel 5.12

Gemeenten moeten verplicht worden te zorgen voor voldoende sociale huur- en koopwoningen.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	
Eens	83	81	79	88	77	77
Neutraal	9	9	11	6	11	12
Oneens	6	9	7	3	11	10
Weet niet	2	1	3	3	1	1

5.5 Wiet telen en verkopen

Met de stelling *Mijn gemeente moet de ruimte krijgen zelf wiet te telen en te verkopen* zijn meer Nederlanders het oneens (44%) dan eens (32%).

Er zijn slechts kleine verschillen tussen ambtenaren en niet-ambtenaren. Het deel gemeentelijke ambtenaren dat het oneens is met de stelling (39%) is kleiner dan de Rijksambtenaren (51%). De percentages 'neutralen' liggen in dit geval ook verder uit elkaar dan bij andere stellingen.

Afgezet tegen stemgedrag zien we alleen bij de GroenLinks dat de helft van de achterban het eens is met deze stelling. Bij de overige (grotere) partijen is er geen brede steun hiervoor (bij de VVD zelfs maar een kwart), ongeacht het standpunt van de partij zelf.

Tabel 5.13

Mijn gemeente moet de ruimte krijgen zelf wiet te telen en te verkopen.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	
Eens	32	32	32	31	34	29
Neutraal	18	18	16	18	21	15
Oneens	44	44	45	43	39	51
Weet niet	7	6	6	8	6	5

5.6 Basisinkomen

Er is geen meerderheid voor de invoering van een basisinkomen van 800 euro per maand. Een kwart is daar voor, ruim de helft (52%) is er tegen. De rest is neutraal (17%) of weet het niet (6%).

Ambtenaren en niet-ambtenaren denken nagenoeg gelijk over het basisinkomen van 800 euro per maand. Binnen de ambtenarij zijn echter wel verschillen te zien. Een kleiner deel van de Rijksambtenaren wil een basisinkomen: slechts 16 procent vindt dat iedereen recht op een basisinkomen van 800 euro per maand zonder daarvoor te hoeven werken/solliciteren.

Andere typen ambtenaren verschillen ook sterk. Zo vindt maar 15 procent van de ambtenaren in de zorg dat iedereen recht heeft op een basisinkomen van 800 euro per maand, tegenover 29 procent van de ambtenaren in het onderwijs.

Tabel 5.14

Iedereen heeft recht op een basisinkomen van 800 euro per maand zonder daarvoor te hoeven werken/solliciteren.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	
Eens	25	24	25	26	28	16
Neutraal	17	16	15	20	15	17
Oneens	52	55	56	46	52	64
Weet niet	6	5	5	8	6	3

5.7 Opvang van asielzoekers

Ruim driekwart van de Nederlanders is het eens met de stelling *Het aantal asielzoekers dat gemeenten moeten opvangen, moet in verhouding staan tot het aantal inwoners van die gemeente.*

Van zowel ambtenaren als niet-ambtenaren vindt een grote meerderheid dat. Gemeentelijke ambtenaren en Rijksambtenaren verschillen niet sterk in mening.

Van de ambtenaren in de zorg zegt 87 procent het eens te zijn met de stelling.

Tabel 5.15

Het aantal asielzoekers dat gemeenten moeten opvangen, moet in verhouding staan tot het aantal inwoners van die gemeente.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	%
Eens	78	79	74	80	77	79
Neutraal	9	11	9	8	12	8
Oneens	10	9	13	8	9	11
Weet niet	3	1	4	4	1	2

5.8 Provincies samenvoegen of opheffen

Over het algemeen is er niet veel steun voor de idee de huidige twaalf provincies samen te voegen tot vier landsdelen. Ambtenaren delen de mening wel iets vaker dan niet-ambtenaren (17% tegenover 12%). De gemeentelijke ambtenaren springen er ook hier weer uit: van deze groep vindt 23 procent dat de twaalf provincies samengevoegd moeten worden tot vier landsdelen, tegenover 15 procent van de Rijksambtenaren, 12 procent van de ambtenaren in de zorg en 11 procent van de ambtenaren in het onderwijs.

Tabel 5.16

De huidige twaalf provincies moeten worden samengevoegd tot vier landsdelen

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	%
Eens	14	17	12	13	23	15
Neutraal	14	12	14	15	14	11
Oneens	64	64	64	62	56	66
Weet niet	9	7	10	10	6	8

Net zo min als men de Eerste Kamer wil afschaffen (paragraaf 4.4) wil men af van de provincies. Slechts een op de zes kiezers vindt dat *Provincies kunnen worden opgeheven en dat de huidige provinciale taken moeten worden overgedragen aan gemeenten*. Gemeenteambtenaren zien hier nog het vaakst (32%) iets in.

Tabel 5.17

Provincies kunnen worden opgeheven. De huidige provinciale taken moeten worden overgedragen aan gemeenten.

	TOTAAL	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-Ambtenaar	Niet-Werkzaam	Gemeente	Rijksoverheid
	%	%	%	%	%	%
Eens	17	22	13	16	32	18
Neutraal	16	15	16	16	17	14
Oneens	58	57	60	56	47	60
Weet niet	10	6	11	12	5	9

6

HOOFDSTUK

Oordeel over politici

6. Oordeel over politici

Betrouwbaarheid als minister-president

Mark Rutte wordt door ambtenaren als meest betrouwbaar gezien als minister-president. Vooral ambtenaren in de zorg (61%) en bij een gemeente (62%) vinden dit. Van de overige ambtenaren vindt iets meer dan de helft hem betrouwbaar als minister-president, wat in lijn is met de landelijke score. Dit geeft Mark Rutte per saldo de beste score. Daarna volgt Lodewijk Asscher met 59 procent van gemeenteambtenaren en 50 procent van rijksambtenaren die hem betrouwbaar vinden als minister-president. Opvallend is dat die betrouwbaarheidsscore een stuk lager ligt bij de burgers. Geert Wilders wordt als de minst betrouwbare minister-president gezien onder ambtenaren. Gemiddeld schat slechts 8 procent van de ambtenaren hem in als een betrouwbare minister-president. Bij ambtenaren in de zorg is dit nog lager: 3 procent vindt hem betrouwbaar.

Bij Geert Wilders en Emile Roemer daalt de betrouwbaarheidsscore naarmate het opleidingsniveau hoger wordt. Bij de overige lijsttrekkers bestaat er een omgekeerd verband: naarmate het opleidingsniveau hoger wordt, stijgt de betrouwbaarheidsscore ook.

Tabel 6.1

Betrouwbaarheid als minister-president

	Totaal	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-ambtenaar	Niet-werkenden	Gemeente	Rijksoverheid
	% van toepassing	%	%	%	%	%
... zou betrouwbaar zijn als minister-president						
Mark Rutte	52	57	57	41	62	52
Lodewijk Asscher	47	56	45	39	59	50
Geert Wilders	12	8	13	13	7	10
Sybrand Buma	42	45	38	43	48	41
Emile Roemer	29	27	28	30	23	29
Alexander Pechtold	51	55	52	45	56	49
Jesse Klaver	40	43	38	39	42	38

Zowel bij ambtenaren als burgers scoort Emile Roemer het beste als het gaat om *begrijpen wat er leeft onder gewone mensen*. Gemiddeld vindt 61 procent van de ambtenaren dat hij begrijpt wat er speelt, dit loopt zelf op tot 67 procent voor ambtenaren in het onderwijs. Mark Rutte scoort hier het minst goed. Slechts 35 procent van de burgers vindt dat hij begrijpt wat er speelt. Dit ligt het laagst onder degenen die niet aan het werk zijn, er is geen verschil tussen ambtenaren en niet-ambtenaren. Desondanks wordt Mark Rutte wel het beste gewaardeerd op betrouwbaarheid en leiderschap (zie tabel 6.1 en 6.3). Emile Roemer daarentegen scoort juist weer slecht op die onderwerpen.

Tabel 6.2

Politicus begrijpt wat er leeft onder gewone mensen

	Totaal	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-ambtenaar	Niet-werkenden	Gemeente	Rijksoverheid
	% van toepassing	%	%	%	%	%
... begrijpt wat er leeft onder gewone mensen						
Mark Rutte	35	38	39	29	38	38
Lodewijk Asscher	49	55	46	45	54	53
Geert Wilders	46	46	48	43	45	49
Sybrand Buma	46	47	41	50	48	45
Emile Roemer	59	61	52	65	62	59
Alexander Pechtold	47	50	47	44	49	50
Jesse Klaver	54	58	50	55	56	56

Leiderschap

Ambtenaren vinden de partijleiders van de coalitiepartijen (Mark Rutte en Lodewijk Asscher) eerder een 'echte' leider dan de overige burgers. Gemeenteamttenaren vinden dit vaker dan rijksambtenaren, die meer op het landelijke gemiddelde zitten. Ook de overige lijsttrekkers vinden ambtenaren (iets) vaker een echte leider, behalve Geert Wilder: die vinden de niet-ambtenaren vaker een leider.

Tabel 6.3

Leiderschap

	Totaal	WERKZAAMHEID			TYPE AMBTENAAR	
		Ambtenaar	Niet-ambtenaar	Niet-werkenden	Gemeente	Rijksoverheid
	% van toepassing	%	%	%	%	%
... is een echte leider						
Mark Rutte	59	65	59	52	68	60
Lodewijk Asscher	39	45	35	37	46	38
Geert Wilders	26	26	29	23	27	30
Sybrand Buma	31	31	28	35	34	27
Emile Roemer	22	23	21	21	21	25
Alexander Pechtold	51	55	49	50	58	46
Jesse Klaver	39	40	36	39	43	35